

Mindentudás Egyeteme – Szeged: Vinkó József

Fantázia és valóság

Mi a sci-fi? Hogyan segíti a jövőkutatást a képzelet? Van-e összefüggés a kozmikus katasztrófák és a földön kívüli civilizációk között? E kérdésre is válaszol a *Mindentudás Egyeteme* – Szeged újra induló sorozata második előadásán Vinkó József, az SZTE fizikus tanszékcsoportjának egyetemi docense.

MUNKATÁRSUNKTÓL

– A science-fiction (SF), azaz a tudományos-fantasztikus irodalom, film- és képzőművészet napjainkban vezető szerepet tölt be a szórakoztatóiparban, kasz-szasikert hozó komputerizált filmek tucatjai árasztják el évről évre a kikapcsolódni vágyó nézőket – ismeri el *Vinkó József*, az SZTE TTK Optikai és Kvantum-elektronikai Tanszékének egyetemi docense. – E kereskedelmi jellegű megjelenés mellett azonban a SF-nek vannak lényegesen komolyabb, gondolkodó és gondolkodtató irányzatai is. Ezekben a művekben gyakran jelennek meg olyan kreatív ötletek, elképzelések, melyek valamilyen természettudományos problémára keresnek alternatív megoldást – természetesen nem tudományos módszerekkel, hanem a képzelet segítségével. Figyelemre méltó, hogy ezen ötletekből milyen sok válik később valósággá.

Erre a legismertebb példa a 19. századi klasszikus író, Jules Verne, aki korát messze megelőzve képzelte el és írta le a repülőgépet, a tengeralattjárót, az elektromosság által működtetett motort, sőt a holdutazást is. A

modern tudomány művelői között is gyakran találkozhatunk olyanokkal, akik valamilyen SF-műből kaptak ihletet, vagy akár ötletet tudományos problémák vizsgálatához, mégpedig olyan is előfordul, hogy tudósok saját eredményeiket SF-művekben is publikálják. Mivel széles tömegekhez jut el, a SF-nek nagyon komoly szerepe van a természettudományok népszerűsítésében, az ismeretterjesztésben.

– Előadásomban négy témakörből mutatok példákat a SF-művekben megjelenő ötletekre és azok valóságtartalmára – árulja el az 1965-ben született, Szegeden végzett fizikus. Az érintett témák: a csillagközi űrrepülés, az időutazás, a kozmikus katasztrófák és a földön kívüli civilizációk köré kapcsolódó kérdések.

A *Mindentudás Egyeteme* – Szeged előadása szerdán 18 órakor kezdődik Szegeden az egyetemi TIK kongresszusi termében (Ady tér 10.). Ez – felvételről – pénteken és vasárnap este fél nyolctól látható a Városi Televízió Szeged műsorán. A *Mindentudás Egyeteme* a Magyar Tudományos Akadémia tudományos vezetésével és a Magyar Telekom társadalmi szerepvállalásával jött létre.

Végveszélyt jelenthetne egy újabb ciánkatasztrófa

A megritkult süllőt sikerült újra elszaporítani a Tiszában

A fogás reménye. A Tisza halállománya ma sem teljesen olyan, mint a 2000-es ciánozás előtt volt

Fotó: Segesvári Csaba

Ahányféle hal, annyiféleképpen alakult a sorsuk a 2000-es ciánkatasztrófa következtében. Sokuk újra elszaporodott, mesterséges telepítéssel vagy anélkül. De vannak halak – védett különlegességek, kizárólag a Kárpát-medencében fordulnak elő az egész világon – melyek azóta is rendkívül ritkák.

Hogyan alakul a Tisza halállománya a 2000-es cianid- és nehézfémmergezés óta? A Halászati és Öntözési Kutatóintézet állományfelmérő vizsgálatai rendkívül tanulságosak. A gazdaságilag is fontos halfajok közül három ritkult meg katasztrófálisan a mérgezőskor, s azóta mindháromnak helyzete másként alakult.

– A süllő ismét gyakori lett, s ebben nagy szerepe volt a horgászok, halászok végezte ivadéktelepítéseknek is – mondja Győre Károly, az intézet halászatbiológusa a Mártélyi Tájjelvédelmi Körzet jubileuma kapcsán. A menyhalból azonban máig csak negyedannyi van a mérések szerint, mint a ciánozás előtt. Ez annak is betudható, hogy nem telepítik. Bár mesterséges szaporítása megoldott, na-

gyon nehéz, mert az ikra rendkívül érzékeny a legkisebb hőmérséklet-változásra is. A busaállomány magától regenerálódott. Ennek egyáltalán nem örülnek a szakemberek, mert ez a tájidegen hal táplálékkonkurens az őshonosak ivadékának.

Érdekesen alakult a védett – az egész világon kizárólag a Kárpát-medencében megtalálható – magyar, illetve a német bucó helyzete is. A mérgezés főleg a magyar bucó élőhelyét érintette, így rendkívül megritkult. Az általa benépesített területet a mellékfolyók magasabb területeiről érkező német bucó foglalta el. Mára kezd visszaállni az eredeti helyzet – azért is, mert az intézet

időközben kidolgozta e hal mesterséges szaporítását, és magyarbucó-ivadékokat is telepített. A szintén csak a Kárpát-medencében élő, védett selymes durbincs állománya tizedére zsugorodott. Az, hogy például Mindszent környékén is találtak belőle példányokat – korábban főleg a Felső-Tiszán élt –, nem a terjedését jelzi, hanem azt, hogy a mérgezés elől lefelé menekülő példányok némelyike túlélte a katasztrófát, és le is ivhatott. Hogyha a mérgezés – esetleges újabb ciánkatasztrófa nyomán – megismétlődik, akkor a különleges, ritka halak végveszélybe kerülhetnek.

F. CS.

A zeneigazgató a Tiszatájban

Aczél Géza, Fenyvesi Ottó, Gergely Ágnes, Tandori Dezső és Villányi László versei, Oravecz Imre és a nemrégiben elhunyt Faludy György prózája olvasható a szegedi Tiszatáj szeptemberi számának szépirodalmi összeállításában. Lengyel András Kosztolányiról, Balogh Tamás Karinthyról és Nietzsche-ről írt tanulmányt, Csűrös Miklós Domokos Mátyás esszéketét méltatja. Füzi László a naplóíró Németh Lászlót mutatja be a Tiszatáj Könyvek sorozatban megjelent új kötet kapcsán. Bánki Éva második regényét, az Aranyhímezést Büky László elemzi, Kollár Árpád például a madzag című kötetéről Ocsai Éva ír. Kass János Hamlet-„illusztrációjáról” Torma Katalin publikál tanulmányt. A Tisza-parton mit keresek? című portrészorozatban Molnár László karmester, a Szegedi Nemzeti Színház zeneigazgatója vall pályafutásáról, beszél a szegedi operajátszás lehetőségeiről.

Szabó Gábor rektor: A jövőt a három kar együttműködésében látom

A szegedi tanárképzés jövője a tét – Újfajta integráció

Presztízsharc volt, a szenátus döntése után is maradt nézetkülönbség a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Bölcsészettudományi Kara (BTK) és Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai (JGYTF) Kara között. De a BTK-n elkezdődött az új típusú, öt (3+2) éves tanárképzés, ugyanakkor az óvodapedagógus-, a tanító-, a gyógypedagógus-képzés, valamint a kézségszakok a JGYTF karon maradnak. E kettősségről kérdeztük az érintett karok vezetőit és az SZTE rektorát.

– Megváltozott a törvény, megszűnt a kétciklusú képzés, vagyis nem tartható fenn tovább az eddigi struktúra – rögzítette kiindulópontját a BTK dékánja, Almási Tibor. A bolognai folyamatnak nevezett változás értelmében az első három évben minimális, majd az ezt követő két éves mesterszinten jelentős óraszámú pedagógiai képzést kapnak a tanárnak készülők. Így a szenátus döntése arról szól, a pedagógiai tárgyakat eddig is oktató két kar közül melyik szervezze meg a tanárnak jelentkezők speciális képzését.

Fél évszázad fölhalmozott értékei

A BTK-hoz tartozó tanszékcsoport több mint fél évszázada foglalkozik pe-

dagógusképzéssel. A tapasztalatok gazdaságára utal, hogy a BTK, a TTK és a zeneművészeti kar hallgatóinak az egyetem által fenntartott, de más általános és középiskolákban egyaránt szerveznek tanítási gyakorlatot. A tudományos színvonal jellemzésére az itteni három nagydoktort, a számos minősített oktatót, a doktori iskolát, az itt született tankönyveket, a Magyar Pedagógia című szaklap itteni szerkesztését említette Almási Tibor. Szerinte e pedagógia-pszichológia tanszékcsoport olyan tudományos eredményeket, intézményszervező apparátust tud fölmutatni, amely garanciája a megújulásnak.

– A sikeres modernizáció eredete a hatékony tudásátadás. A tanárképzés korszerűsítésére többféle modell létezik. A szegedi képzés arculatának kimunkálása még nem zárult le, hiszen a mesterszint akkreditálása az elkövetkező hónapok feladata. De a befogadó iskolai környezetet is föl kell készíteni a változásra. Ennek koordinálása is a BTK feladata – magyarázta a dékán.

A párhuzamoságok fennmaradását látja a legnagyobb problémának Almási Tibor. Vagyis a BTK, illetve a TTK tanszékeihez (például magyar, illetve matematika) hasonló a JGYTF karon is létezik. A pedagógia és pszichológia tanszék „duplázódása” viszont indokolt egyrészt

KREDITEK

A tanárképzés átalakulásának arányairól képet ad a kreditek megoszlása. Az első hároméves bachelor szinten az első szakot 120, a második 50 kredit mértékben hallgatja a diák, miközben 10 kreditért pedagógiai ismereteket szerez. A kétféves mesterszinten 80 kredit a szakmáé, 40 a pedagógiáé, aztán a szakdolgozat leadását követően 30 kredittel azonos a közoktatási gyakorlat.

az eddigi szakokon (a JGYTF-en 2009-ig, a BTK-n 2010-ig) kifizető képzések lezárása miatt; másrészt a BTK-hoz került új, osztott formájú tanárképzés és a JGYTF-en most bővülő óvodapedagógus-, gyógypedagógus- és tanítóképzés miatt.

„A szenátus rosszul döntött”

– A szenátus rosszul döntött, amikor a tanárképzést nem a JGYTF karra helyezte – jelenti ki Galambos Gábor. A főigazgató úgy véli: a tanárképzés pedagógiai elemeinek – például neveléstörténet, bevezetés a pszichológiába, didaktika – együttes oktatása lenne gazdaságos – az óvodapedagógus- vagy gyógypedagógus-képzésben

JÉGBE FAGYVA IS MEGÉL

Vannak halak, melyek épp a mérgezés nyomán szaporodtak el. Ilyen az ezüstkárász és a törpeharcsa, mely azonnal betöltötte a tömegesen elpusztult más halak élőhelyét. Mára visszaszorultak, s ebben a halászatnak is nagy szerepe lehetett. A távol-keleti őshazájú, behurcolt amuri gébbel még rengeteg gond lesz. Rendkívül ellenálló – jégbe fagyott példányok kiolvastva újra elúsznak –, az őshonos halak ivadékaira nagyon veszélyes. Északról terjed, a Tisza felső szakaszainak holtágait már előzőnlítte – s ahol elszaporodott, onnan eltűnt például a védett, ritka lápi póc –, Csongrád megyében és a szerbiai szakaszon is megjelent.

részt vevőktől kezdve például a matematika, magyar szakosokon át egészen a zetanárokig. De szerinte stratégiaileg is rossz a döntés, mert a tanárképző főiskolai kart megfosztja az ez irányú továbbfejlődési lehetőségtől.

– Most struktúráváltáson dolgozik a főiskola vezetése: öt éves stratégiai terv alapján átalakítjuk, mostani képzéseinkhez igazítjuk a szervezet szerkezetét – magyarázta a főigazgató, aki szerint a világos jövőkép alapján minden oktató el tudja dönteni, hogy megy, vagy marad ezen a képzőhelyen. E stratégiai terv megvalósításához kéri a szenátus támogatását. Ezzel lezártak tekintik a tanárképzés körül kialakult vitát.

„A karok közötti határok lebomlanak”

A JGYTF-nek 32 négy évfolyamos osztatlan képzéshez volt humán erőforrása. Ezzel szemben a jövőben 15-20 két évfolyamos felsőfokú szakképzésük, továbbá 10-12 három évfolyamos bachelorképzésük, illetve 5-6 mesterszintű képzésük lesz. Mindehhez a jelenlegi 440 személy nagyon sok. Az elvándorlás beindult. Ebben a tanévben, első lépésként, várhatóan 150 kollégától kell megválniuk. Ennek az anyagi terhét – a főiskolai kar főigazgatója szerint –

egyedül nem viselhetik, a végkielégítések kifizetése az egyetem egészének problémája.

– A tanárképzés fontos képzés volt és marad a Szegedi Tudományegyetemen – rögzíti alapállását Szabó Gábor rektor. – A szenátus szakmai döntést hozott, mely a nemzetközi szintű tanárképzést szolgálja. A jövőt a három kar együttműködésében látom. Ennek része, hogy a két egyetemi kar foglalkoztasson jelenleg ma még a tanárképző főiskolai karon dolgozó oktatókat. Kétségtelen, a JGYTF hallgatókat vesztített, de a szakemberképzéssel, felnőttek oktatásával, új szakok indításával minden ott maradt oktatónak lesz munkája. Hosszú evolúciós folyamat eredményeként, a nemzetközi trendeknek megfelelően: a karok közötti határok lebomlanak, mint ahogy már jelenleg sincsenek ilyen határok a tudományos projektek megvalósításakor, s az egyetemi struktúra alapját majd az intézetek jelentik. Ugyanakkor új integráció elé néz a magyar felsőoktatás: kialakulóban vannak a nagy regionális kutatóegyetemek, miközben a jelenlegi 72-ről jelentős mértékben csökken az intézmények száma. E változások közepette a Szegedi Tudományegyetem profiljának egyik meghatározó eleme marad a tanárképzés.

Ú. I.